

Szabadtéri kulturális programok rekreációs szerepe

Vélhetően az a legjobb a szabadtéri programokban, hogy a természetben zajlanak. Ám vajon mi lehet ez az ösztönös vonzódás a természet iránt? Miért szeretünk jó időben a szabad levegőn időzni, s ott akár mozgásos, akár a szellemet megmozgató tevékenységben, eseményen részt venni? A környezeti elemek lehetnek a fő motívumok a jó élmény kialakulásában, s valószínűleg ezt csak felerősíti az adott résztvevő számára érdekes program.

Hogyan értelmezhetők a kulturális programok? Milyen szabadtéri kulturális programok léteznek hazánkban? S ezek milyen hatásokkal bírnak a látogatókra? Ezekre a kérdésekre próbálunk válaszokat adni.

Az angolszász államokból elterjedt kerti partyk, grillezés, stb. mellett hazánkban hódítanak az olyan különlegesnek számító szabadtéri környezetben szervezett esküvők is, mint az erdők, arborétum, fűvészkert, falusi major, repce- vagy pipacsréti és várak. A természetbe szervezett piknikek, a közös főzőprogramok akár csapatépítő tréningek során színesíti a kínálatot.

A kultúra Bakos (1989:474) meghatározása szerint az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi javak [összessége], ennek egy adott korszakban való jellegzetes állapota. Műveltséget, művelt viselkedést jelent. A „kulturális” kifejezés pedig a művelődéssel, a műveltséggel kapcsolatba hozható fogalom.

A kulturális tevékenységeket otthon és a turizmus kereteiben is végezhetjük. A kulturális turizmus tágabb értelemben olyan turisztikai termék, amelynek központi elemeként a turista intellektuális igényeit kielégítő vonzerő azonosítható. Szűkebb értelemben olyan turisztikai tevékenységek összessége, ahol az utazás fő mozgatórugója a kulturális motiváció. A kínálati elemek körébe döntően az ún. „magas-” vagy „elit kultúra” programjai, eseményei, látnivalói sorolhatók (klasszikus zene, opera, balett, klasszikus képző- és előadóművészet). Keresettek a „populáris” (pop) vagy „tömegkultúra” attrakciói is, mint a zenei fesztiválok is. A kulturális turizmus megjelenési formái:

- „élettelen kultúra”: épületek, építészeti stílusok, művészeti alkotások, a mindennapi élet használati tárgyai;
- a mindennapi életben kifejeződő kultúra: adott terület lakosainak életmódja, viselkedési, öltözködési, étkezési szokásai;
- „megelevenített kultúra”: fesztiválok, karneválok, hagyományörző programok, színjátszás, és az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség jegyzékében is szereplő értékeink, mint például 2008 óta a Busójárás Mohácson, 2011-től a Tikverözés Mohán (maszkos, alakoskodó farsangi szokás), 2015 óta a rábavidéki szlovének rönkhúzása.



Szerző:
MAGYAR MÁRTON
rovatvezető
Munkahelye:
ELTE Egészségfejlesztési
és Sporttudományi Intézet
Beosztás: egyetemi
tanársegéd,
Levelezési cím: 1117
Budapest Bogdányfő Ödön
u. 10/B.
Telefon: +36-1/209-0619
E-mail:
magyar.marton@ppk.elte.hu
Érdeklődési kör: animáció,
turizmus, zene, tánc,
úszás
Fotó: Hámori Zsófia

Bár ősszel (szüreti fesztiválok) és télen (Miskolci Kocsonya Farsang, Mohácsi busójárás stb.) is vannak szabadtéri kulturális programok; mégis a jó idő beköszöntével, tavasszal, s leginkább a nyári hónapokban van ezeknek a szezonja.

Egy kutatás szerint a 2011. évben a vizsgálat résztvevőinek 74,8%-a alkalmanként részt vesz a mindennapjaiban egyes kulturális tevékenységeken, míg 20,6% rendszeresen látogat valamely kulturális programot⁵.

Kifejezetten szabadtéri programokkal foglalkozó írásokat csekély számban találhatunk. Megpróbáljuk összefoglalni a szellemi rekreációhoz szűkebb vagy tágabb értelemben köthető szabadtéri események széles tárházát tavaszi-nyári fókusszal:

- fesztiválok;
- gasztronómiai események;
- koncertek, zenekari bemutatók, akár romkocsmákban;
- utcabál, ének- és táncművészeti bemutatók;
- mozi (autós, drive-in, kerti mozik, más szabadtéri filmvetítés);
- színház, színpadi programok;
- szabadtéri múzeumok, kiállítások;
- történelmi várjártékok;
- városlátogató turizmus, kastély- és vártúrák,
- a természet megismerését célzó helyszínek (arborétumok, fűvész- és állatkertek) programjai;
- céges családi napok és csapatépítő tréningek;
- falu- és városi napok vásártérrel és fellépőkkel;
- ünnepi hagyományok, jeles napok (húsvét, majális, pünkösöd, gyermeknap, Szent Iván-éj, a magyar államalapítás és az új kenyér ünnepe) mozgásos és szellemi programokkal.

Az EMMI statisztikái szerint a leglátogatottabb hazai szabadtéri színházi programok a zenés (például musicalek, operettek), a prózai és a gyermekszínművek (1. táblázat).

1. táblázat: Népszerű szabadtéri színpadi műfajok hazánkban

Színpadi műfaj	Előadások száma	Látogatók száma
Prózai művek	180	63 016
Gyermek előadások	142	31 352
Zenés színház	62	85 890
Zenei előadások	35	16 031
Táncos darabok	22	17 201
Opera	9	20 001

Forrás: EMMI (2014), saját szerkesztés (2016)

A kognitív/megismerő folyamatok során keletkeznek a szabadtéri kulturális programok rekreációs hatásai is, amelyek az érzékelés és észlelés kapcsán alakulnak ki. Érzékeléskor az érzékszerveink idegi felfogó készülékein (receptorok) kapunk fizikai-kémiai ingereket a külvilágból és a testből. Az érzéketek az agyhoz érkező idegi információk, melyeket agyunk feldolgoz. Az észlelés szubjektív folyamat, az észlelő az észlelt ingereket kiegészíti saját tapasztalataival, elvárásaival, értelmezi. Ez a közvetett (indirekt) észleléselemélet alapja (Dúll, 2006). A szenzoros kódolás (transzdukció) folyamatában részt vevő érzékszervek szerinti hatásokat Martin-Carlson-Buskist (2010:69) alapján a szabadtéri eseményekre adaptálva a 2. táblázat szemlélteti (kihagyva az eredeti modellben szereplő vestibuláris rendszert és az izmok kódolását).

2. táblázat: Szellemi rekreációs hatások szabadtéri kulturális programok során

Érzékszerv	Környezeti inger	Rekreációs hatás
szem	fény	naplemente, csillaghullás, csillagos égbolt
fül	hang	kísérő hangok (közvetlen, közvetett)
orr	szag/illat	ételek, italok, természet illata (fű, fa, virág)
nyelv	íz	a program közben fogyasztott étel, ital íze
bőr	érintés hőmérséklet vibráció	természeti erők (nap-sütés, pára, szél, eső)

2. táblázat: Szellemi rekreációs hatások szabadtéri kulturális programok során

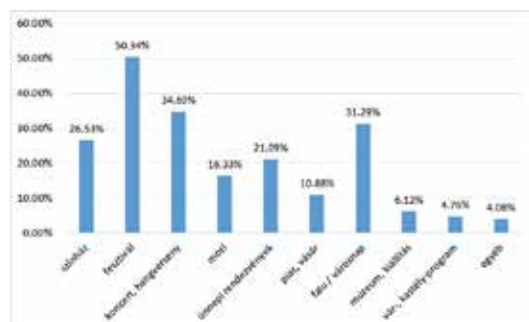
Természeti környezetben igazoltan nagyobb ingerhatásokkal találkozunk, olyan sajátos elemekkel, mint a felhők, víz, fák, nap (McAndrew, 1993, idézi Dúll-Dósa, 2005).

A természeti környezet az esztétikai, látványelemeken kívül erősebb, pozitívabb tartalmú emlékeket idéz elő bennünk, és a stressz kezelésben is szerepük van (Dúll-Dósa, 2005).

A kulturális programok egészségfejlesztő, stresszcsoökkentő és életminőséget, elégedettséget fokozó szerepét egy norvég kutatás is igazolta (Cuyper et al., 2012).

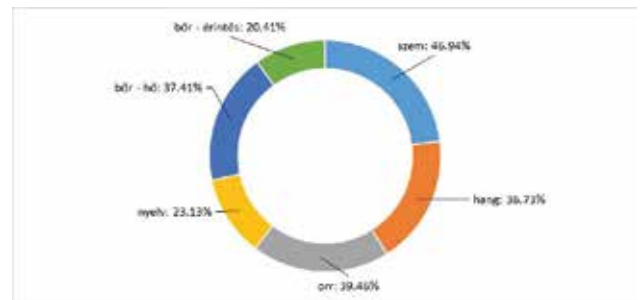
2016 áprilisában 147 főt kérdeztünk meg a szabadtéri kulturális programok rekreációs hatásairól (59% vidéki lakos, 76% nő, átlagéletkor: 31,9 év). A válaszadók legkedveltebb programjai a fesztiválok, főképpen a gasztronómiai (21,09%) és a zenei fesztiválok (19,05%); a szabadtéri koncertek és a falu-/városi napok (1. ábra). Egyéb programok között említhető a repülőtér-látogatás, szabadtéri mise, búcsú, szüreti bál, arborétum.

1. ábra: Hazai szabadtéri kulturális programok kedveltsége



A válaszadók körében legnagyobb arányban a szemhez kapcsolódó látvány, majd az orrhatások és a hőérzékelés jelenik meg (2. ábra).

2. ábra: Szabadtéri kulturális programok érzékszervi hatásai



Többen kiemelik a természeti látványelemek közül egy színházi előadásnál a lemenő nap egyedi látványát, csillaghullást, tűzijátékot. Szintén gyakran említik az ételek („laci-konyha” ételei, kürtőskalács, vattacukor stb.) és italok illat- és ízvilágát, melyek szinte elválaszthatatlanok a szabadtéri programoktól. Ezt teljesítik ki a természet hangjai, a napsugár, egy könnyed nyári szellő, hajnali harmat, futózápor vagy a fű érintése a bőrünkön.

Egyéb hatások között legnagyobb arányban a beltérrel szembeni jelentősen nagyobb és szabadabb tér, az ismerősökkel, barátokkal találkozás lehetősége (szociális hatás), a szabadság, a friss levegő életkedvre hatása, a természettel való szorosabb kapcsolat és a pozitív-negatív hatásokat magában rejtő tömeghatás jelenik meg. Hagyományörzés inkább (nép)művészeti fesztiválon, falunapon jelenik meg; interakciós hatás pedig vásáron, múzeumban (3. ábra).

3. ábra: Szabadtéri kulturális programok egyéb hatásai



Látható, hogy számos élmény érhet bennünket szabadtéri kulturális programokon, egyedi értékeléseink hatására. Ezek átéléséhez, íme, néhány programjavaslat a közelgő szezonra:

- autós/kertmúzei (Csopak, Zalakaros, Révfülöp, Eger, stb.)
- Tokaji Fesztiválkatlan (2016. 06. 05–08.19.)
- Múzeumok éjszakája (2016. 06. 25.)
- 85. Szegedi Szabadtéri Játékok (2016. 07. 01.– 08. 27.) premier előadás: Ének az esőben c. musical
- XVII. Körös-völgyi sokadalom Népművészeti Fesztivál (Gyula, 2016. 07. 1–3.)
- 6. Művészetek Völgye (Kapolcs, 2016. 07. 22–31.)
- Hétrétország Fesztivál – A szerekek és porták őrségi fesztiválja (Őrszentpéter, 2016. 08. 13–21.)
- Siófoki Belvárosi Zenei Estek (jazz, nép-, világzene) 2016. 06. 28–08. 23.
- IX. Országos Csokoládé Fesztivál (Szerencs, (2016. 08. 26–28.)
- Fenyő Miklós koncert (Margitszigeti Szabadtéri Színpad, 2016. 08. 27.)
- Vidor Fesztivál (Nyíregyháza, 2016. 08. 26.–09. 03.)
- XV. Szentesi Leccsó Fesztivál (2016. 09. 02–03.)
- Harkányi Szüreti Fesztivál (2016. 09. 2–4.) fűgeszürettel

